

„Az alföldi erdők telepítéséről és a fásításokról“ szóló törvényjavaslat általános indokolása.

Helyes földművelési politikát követve, arra kell törekedni, hogy a művelési ágak között a helyes viszonyt fenn-tartsuk és minden darab földet talajminőségének megfelelően úgy használjunk, hogy az a talaj termőerejének fenntartása, sőt fokozása mellett egyrészt birtokosának az elérhető legnagyobb jövedelmet nyújtsa, másrészt az ország köz-szükségleteinek ellátásához hozzájárulva, a közjólétet is előmozdítsa.

Ha megvizsgáljuk megcsonkított országunkban az egyes művelési ágak közötti viszonyt és a művelt területeken folytatott gazdálkodást, sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a művelési ágak közötti viszony igen sok helyen kedvezőtlen, a gazdálkodás pedig kezdetleges és hogy legszomorítóbb a kép éppen a szinmagyar, erdőben szegény nagy magyar Alföldön, amely természetével — talán éppen az erdőségek hiánya miatt — távolról sem nyújtja azt a hozamot, amelyet helyes alapokra fektetett gazdálkodás mellett rónáitól joggal várni lehene.

A Duna-Tisza közét elborító buckás homokterületekből a mezőgazdasági kultúra nyomai nélkül sok ezer holdat sivagszerű pusztaságban találunk, melyek kat. holdanként alig egy-két jószágnak való táplálékon kívül, tulajdonosának jövedelmet nem hoznak, holott megfelelő fanemekkel beerdősítve, nemcsak közvetlenül birtokosaiknak nyujtanának tekintélyes hasznót, hanem az Alföldön állandóan mutatkozott, a jelen időkben pedig katasztrofálissá fokozódott fa-inség enyhítésével — és a klimatikus viszonyok kedvezőbbé tételével és így a mezőgazdasági többtermelés elősegítésével — az ország általános gazdasági helyzetének megjavítására igen jelentős hatással lehetnének.

A tiszántuli „Nagykunság“ és „Hajduság“ fátlan síkjain nagykiterjedésű szikes legelők terülnek el, melyeknek a száraz nyári évszak alatt csontkeményre aszott, összeropedezett talaján füvet alig talál a kihajtott jószág, de amelyek

céltudatos fásítással ligetszerűen beerdősítve kitünő legeiők, sőt helyenként elsőrendű takarmányt nyújtó kaszálók is lehetnének. Számottevő területet vonnak el a produktív termelés-től az Alföldön kanyargó, lassu folyású folyók és patakok mentén elterülő árterületek, vadvizes, mocsaras foltok is, melyek jelenlegi elhagyatottságukban jövedelmet alig adnak, holott beerdősítve nagy jövedelmet nyújtanának. De még a legtermékenyebb területeken is — az erdő közgazdasági fontossága mellett — speciálisan a mezőgazdaság érdeke megkívánja, hogy a mezőgazdaságilag művelt területek erdővel váltakozzanak.

Köztudomású dolog, hogy az alföldi időjárás szélsőségekben mozog. A tropikusan forró nyarat, száraz őszt követi. A tavasz rövid és csapadékszegény, a gazda által óhajtván remélt májusi esők helyett igen gyakran kánikulai forróság aszalja a mezőt. De azért nem egyszer még május végén is félni kell attól, hogy valamelyik reggelen a késői fagy tönkreteszi a gyümölcsfák szép reményre jogosító virágait és a korán fejlődésnek indult mezőgazdasági növényeket. Az egész Alföld éghajlata csapadékban szegény, levegője száraz. A tropikus nyári forróságban a tüzes napsugaraktól eltikkasztott növényzet nélküli a hegyvidéken olyan gyakori esőt és fonnyadt hajtásait az üdítő reggeli bőséges harmat csak ritkán frissíti föl. Annál gyakoribbak a szelek, amelyek rónáin gátat sehol sem találva, igen sokszor káros viharokká fokozódnak, amelyek aztán a talajnak — a csapadék elégtelensége miatt amúgy is csékély — nedvességet idő előtt elpárologtatva, megfosztják a növényzetet erőteljes fejlődésének első feltételétől és a laza összetételű homoktalajt, a szemcséit összekötő nedvességtől megrabolva, a szelek játékává teszik; a kötött szikes talajt pedig csontkeményre szikkasztják.

A késő őszi és a kora tavaszi szelek Alföldünk homoki mezőgazdaságának állandó veszedelmei. A gyakran ismétlődő és sokszor napokon át tartó őszi és tavaszi szelek az Alföld fátlan síkján akadálytalanul végigszágulva, gyakran a vihar erejéig fokozódnak és a vetés alá meglazított ho-

moktalajt felragadva, felhőszerűen hordják magukkal. Nem ritka az az eset, hogy a fa és szén helyett eltűzelt szalma hiánya miatt kellően meg nem trágyázott és a trágyával meg nem kötött laza földbe elvetett rozs a második, harmadik szomszéd telkén kezd csirázni, ahova a szél az elvetett magot takarójával együtt lerakta. Köztudomásu, hogy mennyi kárt tesznek a tavaszi szelek az ősszel és a tél folyamán kellően el nem bokrosodott és a talajt teljesen el nem borító őszi vetésekben és az alig kibujt tavaszi ültetvények között azzal, hogy a növényzet által eléggé be nem takart és a gyökerek által kellően meg nem kötött laza homokot a szél a gyenge növénykéek levélzetéhez csapkodja és a sok apró, érdes homokszem annyira surolja a még eléggé meg nem keményedett veteményt, hogy az tönkremegy.

Az Alföldnek száraz, tropikus klímája és az állandó szelek nemcsak a mezőgazdasági termelésre kedvezőtlenek, hanem a közegészségi viszonyokra is károsak. A statisztika adatai szerint a tuberkulózis az alföldi falvak lakosai közül több áldozatot szed, mint a nagyvárosok lakói közül. Tudjuk, hogy a tüdővész ellen jó táplálkozás mellett a tiszta, pormentes levegő a legjobb óvszer; már pedig Alföldünk népének, ha erőteljes tápláléka nem hiányzik is, pormentes, tiszta levegője nincs. A nyári forróságban kiaszott síkság lisztszerűvé vált porát és a kiszáradt szikes tavak alján kivirágzott sziksót a legkisebb légáram felkavarja, a legelőről hazatérő jószág vagy a robogó kocsik nyomán felszálló por az állandóan száguldó szél magával ragadja és porfelhővel tölti meg a falvak levegőjét és így megfosztja az ott lakó népet az egészséghez elsősorban szükséges tiszta levegő élvezésétől és terjesztője lesz a tüdővésznak.

Mily mások lennének az Alföldnek egészségi, de mezőgazdasági, sőt közigazdasági viszonyai is, ha erdők, facsoportok, szélfogók és fasorok tarkítanák a rónaságot. Ha minden város és falu közelében erdő váltakoznék a szántóföldekkel; ha bizonyos tervszerű elhelyezés révén mezőgazdasági kulturát és embert egyaránt megvédenének az erdőövek, facsoportok, szélfogók és fasorok a szélviharok és por-

felhők járása ellen! Ha a tikkasztó hőség és az erős hidegek ellen ember és állat az erdőkben találna menedéket! Ha a sokféle mezőgazdasági szerszámfát, a tüzelőfát és egyéb szükséges faanyagot a közeli erdőből szerezhethné be a lakosság! Ha menedéket, fészekrakóhelyet találnának az éneklő madarak, mint a gyümölestenyésztés annyira kíváncsú támaszai! Ha volna elég akác és más mézelő növény és volna szélmentes, védett hely a méhészet kiterjedtebb műveléséhez!

Nem szomorú-e a kép, amelyet a kimutatás adatai elénk tárnak, amelyek azt mutatják, hogy nemcsak nagy kiterjedésű városok, de közigazgatási járások is vannak, amelyek területén erdő vagy egyáltalán nincs, vagy csak elenyészően csekély százalékkal van képviselve?

(Az indokoláshoz csatolt terjedelmes kimutatás öt r. t. várost és tíz községet sorol fel 465.334 k. holdnyi területtel, amelyen talpalatnyi erdő sincs, továbbá számos más alföldi várost és járást, melyeknek 2.015.823 k. holdnyi területén mindössze 8804 k. hold az erdő.)

A fenti adatokból megállapítható, hogy közel félmillió kat. hold azoknak a népes városoknak és közigazgatási járásoknak területe, amelyeken erdő egyáltalában nincsen és kerekszámban kétmillió kat. hold kiterjedésű az a terület, amelyen az erdő százalékaránya 0.02—1.00 százalékgig terjed. A jelenlegi alföldi erdők nincsenek egyenletesen eloszolva az Alföld minden vidékén és azoknak fahozama még azokon a vidékeken sem elegendő a lakosság faszükségletének fedezésére, ahol a legnagyobb százalékkal vannak képviselve.

Megcsonkitott hazánk felvirágoztatása érdekében mindent el kell követnünk, hogy a jólét alapját képező hazai földet legokoszerűbben műveljük és egyúttal arra is törekednünk kell, hogy a belföldi szükségletek fedezése mellett a föld terményeiből minél több és értékesebb rész jusson kivitelre.

Ha a jelenlegi gazdasági állapotukban éppen semmi, vagy csak aránytalanul csekély jövedelmet nyújtó területeket megfelelő fanemekkel beerdősítjük, már ezzel nagy szolgálatot teszünk az ország gazdasági állapotának felvirágoztatására.

Az erdők hiánya a nagy magyar Alföldön a háboru előtti időben a tüzelőanyag-, az épületi és szerszámfaszükséglet fedezésénél feltűnő zavart nem okozott. A tanyák és a falvak népe szalmával fűtött, a városok lakosai pedig az olesó és akadálytalan szállítási viszonyok folytán szénnel tüzeltek, vagy az erdőben bővelkedő hegyvidékről szereztek aránylag olesón tüzfát. Az épületanyagot és szerszámfát az egész Alföld gazdaközönsége a Dunán, Tiszán, Kőrösön és Maroson szállítva a Felvidék, Máramaros és Erdély hegyeiről kapta olyan árákon, amelyet könnyen elbirt.

Ma azonban, amikor az erdőben dus hegyvidék hazánk testéről elszakítva idegen kézre került, a megmaradt erdőségek pedig a csonka ország-faszükségletének fedezésére sem elegendők, még fokozottabban érezhető a fahiány az Alföld erdőben szegény vidékein. A tüzfát pótló kőszén beszerzése csaknem lehetetlen; a nélkülözhetetlenül szükséges épület-, gazdasági és szerszámfa pedig alig kapható.

Az Alföld mai katasztrofális fainsége a külkereskedelem helyreálltával valószínűleg enyhülni fog ugyan, de a fahiány belátható időn belül ezután is állandó marad és annak pótlása csak nagy anyagi áldozatok árán lesz lehetséges. Addig, míg megfelelő erdők létesítéséről nem gondoskodunk, a faszükséglet legnagyobb részét csak import útján fedezhetjük. Hogy ez mai valutánk és drága szállítási viszonyaink között mibe kerül, azt sajnos tapasztalhatjuk. De bármely okból és bármennyire könnyebbüljön a faanyagok lehozatala a Kárpátok felől, a szállítási költségek nagysága miatt — amelyeknek lényeges csökkenésére hosszú ideig számítani nem lehet — még mindig olyan költséges marad, amelyet a fogyasztóközönség elviselni aligha lesz képes. Tehát nemcsak Csonka-Magyarországra lesz, hanem az integer Magyarországra nézve is elsőrangú kérdés lett volna, hogy az Alföldön az erdők telepítése mielőbb megkezdődjék.

Az alföldi fainséget mérsékli, ha erdőt telepítünk az Alföldön, mert a megtelepítendő erdők fahozama rendszeres gazdálkodás mellett — legalább részben — pótolhatja a lakosság faszükségét.

Tervszerűen kell ezt az akciót végrehajtanunk, úgy kell megválasztanunk az erdőtelepítésre szánt területeket és az egyéb fásítások helyeit, hogy az azokon telepített erdő vagy létesített fásítás a széljárás ellen védelmet nyújtson a mezőgazdasági művelésnek, hogy megvédje a kellemetlen széljárás ellen az emberlakta helyeket és emellett a lakosságnak tüzifa, épületfa és egyéb célra szolgáló faszükségletét is legalább részben fedezze.

Lehetőleg összefüggő testeket kell alkotni az erdőnek, mert csak így felelhet meg az erdőgazdaság természetének; különben is manapság már ott tartunk, hogy nem egy viszonylatban az erdő is hoz annyi jövedelmet, mint a mezőföld; sőt vannak helyek, ahol még a mezőgazdaság átlagjövedelmét is meghaladja az erdő haszna.

Az a feltevés, hogy új erdők telepítésével nagyobb terület vész el a mezőgazdaságilag művelt területekből és így módon az erdők telepítése a mezőgazdaság rovására történhetik, csak látszólagos. A megtelepítendő erdők ugyanis a mezőgazdaságra feltétlenül csak kedvező hatással lesznek és tulzás nélkül állíthatjuk, hogy az Alföld fásítására a mezőgazdaság fellendítése és a többtermelés érdekében feltétlenül szükség van.

Az alföldi erdők telepítéséhez elsősorban a futóhomok, a silány homokos és szikes, valamint a kopár és a mezőgazdaságilag okszerűen nem hasznosítható, vagy nem használt területek igénybevétele van tervbevéve, ezek mellett továbbá azok az ártéri és vadvizes területek lesznek beerdősítendőek, amelyek a vizek gyakori kiáradása, vagy a talaj nedvessége miatt mezőgazdaságilag jól ki nem használhatók és csak ott lesznek mezőgazdaságilag haszonnal művelhető területek igénybe véve, ahol az említett silány területek nincsenek, vagy ha vannak is, de azok a már meglévő erdőkkel együtt akár mennyiségük-, akár elhelyezésüknél fogva a kívánt célok megvalósítására nem elegendők.

Az erdőtelepítésre kijelölendő területeken kívül, azokon a mezőgazdasági birtokokon, melyeknek laza szerkezetű homokját a szél mozgásba hozhatja, célszerű elhelyezéssel fa-

csoportokat, szélfogókat és fasorokat kell létesíteni és ezenfelül az 50 kat. holdnál nagyobb szántóföldeket vagy legelőket és a 2 kat. holdnál nagyobb réteket, kaszálókat fasorokkal kell beszegni, a legelőterületek belsejében pedig a legelő használatosságának fokozására szükséges fásításokat kell létesíteni.

A mostani silány és szikes futóhomokos legelők beerdősítése után nemcsak a létesített erdők nyújtanak új jövedelmi forrást, hanem a legelők be nem fásított részei is az erdők védelme alatt jóminőségű legelővé és kaszálóvá fognak átalakulni és ezek értékes fütermése tulontul fedezni fogja az erdővé alakított homokbuckák és szikes laposok elveszett fütermését. A jelenlegi állapotukban mezőgazdaságilag kellően ki nem használható árterületeken és vadvizes részeken buja növekvésű és rövid idő alatt dus jövedelmet hajtó erdők fogják kamatoztatni a birtokos befektetését. Sőt nem jelent veszteséget a mezőgazdaságra, ha helyenként mezőgazdasági művelésre alkalmas területeken telepíttetnek meg az erdők, vagy létesíttetnek fásítások, mert az Alföldön — más tüzelőanyag hiányában — a lakosság nagy része szalmával és trágyával tüzel, amire nem lesz ráutalva akkor, ha tűzifaszükségletét saját határában megtelepített erdőkből olesón és bőven fedezheti. Nem lehet mezőgazdaságilag jelentős eredményt várni ott, ahol a trágya nem a földek javítására fordítatik. Hogy mekkora veszteséget jelent a gazdasági termelésre a földek kellő módon való megtrágyázásának elmaradása és hogy viszont mennyivel több termés várható a kellően megtrágyázott földeken, az számokban ki nem fejezhető; azt azonban kétségtelenül meg lehet állapítani, hogy a kellően megtrágyázott földeken elérhető több termés bőven pótolja azoknak a mezőgazdaságilag művelt földeknek termését, amelyek az erdő részére vétettek igénybe. Ha majd erdők tarkítják a legelők és szántóföldek beláthatatlan tengerét, az Alföldnek mai szélsőséges éghajlati viszonyai enyhülni és ezzel kapcsolatosan a kedvezőtlen gazdasági viszonyok is javulni fognak.

Az erdőnek a korhadó levelekből képződött szivacsszerű feltalaja ugyanis könnyen magába szívja a lehullott csapadé-

kok vizét, lombkoronájával mérsékli a nap és szél párologtató hatását; lehetővé teszi tehát a csapadékvíznek az altalajba való leszivárgását, elraktározását és ezzel emeli a talaj nedvességét. Raktározza tehát nemcsak a nyári záporok nagyobb víztömegét, hanem a kisebb esők lehullott cseppjeit is, amelyek az erdőtlen sivatagon a nap és szél hatása alatt elpárolognak, mielőtt a szomjas talaj magábavehette volna.

Érezteti az erdő a talajnedvesség védelmére áldásos hatását a szomszédos fátlan részekben is azáltal, hogy egyrészt árnyékával, másrészt a szelek felfogásával megakadályozza a lehullott csapadékvíz gyors elpárologását.

Az erdő lombozata nagymennyiségű vizet párologtat el, amelyet gyökérzetével a föld mélyéből emel ki és ezáltal tetemesen növeli a levegő páratartalmát. Az erdő harmatképző, amire az Alföldön fokozott szükség van, mert a Duna és Tisza völgyében befejezett ármentesítési munkálatok kerek-számban hatmillió kat. holdnyi területről csapolták le a hatalmas párologó felületet alkotó belső vizeket, amelyek a csapadékszegény Alföld levegőjét a növények fejlődéséhez szükséges párával ellátták. A páratelt levegő hiányát érzik az alföldi gazdák a tikkasztó nyári forróságban ellankadt növényzet felüdítéséhez szükséges harmatok kimaradásában. Gondoskodni kell tehát, hogy ez a hiány lehetőleg pótolassék. Erre pedig legjobb mód a tervszerűen végrehajtott erdőtelepítés. Az erdők ugyanis nagymennyiségű viz elpárologtatásával tetemesen emelik a levegő páratartalmát, de ugyanakkor éppen az erős páráképzés által apasztják az alsó lég-rétegek hőfokát, ami az erdőkben és azok közelében, különösen a napnyugta és napkelte közötti időben, feltűnően észlelhető. Az erdő tehát egyrészt a levegő páratartalmát fokozza, másrészt annyira le is hűti azt, hogy a légköri nedvesség bőséges harmattá lecsapódva, felüldíti a forró naptól eltikkadt mezőgazdasági növényzetet.

A talaj és légköri nedvesség megvédésén és gyarapításán kívül nagy szolgálatot tesz az erdő a mezőgazdaságnak a szelek károsításának csökkentésével. A célszerűen megtelepített

erdők, fasorok, szélfogó pászták és fa csoportok a szelek erejét megtörik és ezzel azok káros hatását mérséklük.

Az erdőknek a mezőgazdaságra kimutatott kedvező befolyásuk mellett nem kevésbé jelentős hatásuk lesz az Alföld egészségi viszonyainak javításában is. Az erdő egyrészt a levegőt tisztítja azzal, hogy a légköri nedvesség emelésével a talaj tulságos kiszáradását megakadályozza, a porképződést csökkenti és a levegő áramlásának is akadályul szolgálva, kevesebb port enged a levegőbe, másrészt oxigéntermeléssel javítja a levegőt.

A mezőgazdaság érdekeit mozdítják elő a megtelepitendő erdők azzal is, hogy alkalmat nyújtanak az éneklő madarak megtelepedésére és elszaporodására, aminek hasznát elsősorban az Alföld egyes vidékein hatalmas lendületet vett gyümölcstenyésztes látja a káros rovarok és hernyók pusztításában, amelyek ellen eddig a gazdáknak saját erejükre támaszkodva kellett sokszor eredménytelenül végzett fáradságos munkával küzdenie.

Joggal állíthatjuk tehát, hogy az a föld, amit az erdő céljaira veszünk igénybe, nem rövidíti meg a mezőgazdaságot, hanem fokozza annak termelőképességét és jelentősen előmozdítja annak boldogulását, intenzitását és amellet, hogy a gazdasági többtermelést elősegíti, számottevően enyhíti a fínséget és az egészségügyi viszonyokat is megjavítja.

Hogy az alföldi erdők telepítésével a kitűzött célokat elérhessük, gondoskodnunk kell arról, hogy az erdők megfontolt terv szerint akként telepíttessenek meg, hogy rendeltetésüknek meg is feleljenek. Céltudatosan kell tehát eljárunk az erdők elhelyezése, azok nagyságának megállapítása — a telepítendő fafajok megválasztása — és a telepítési munkálat végrehajtása tekintetében. Nem bizhatjuk az alföldi erdők telepítését az egyes birtokosoknak sokszor kiesinyes okok által befolyásolt elhatározására, hanem törvénnyel kell annak egységes keresztülviteléről a köz érdekében gondoskodnunk.

Ezt célozza a jelen törvényjavaslat.